

AKTUÁLNÍ OTÁZKY OKOLNOSTÍ VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST

ABSTRAKT

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou tradičním institutem trestního práva, který stanoví výjimky i v tak stěžejní oblasti, jako je odpovědnost za trestné činy. Tyto okolnosti způsobují, že při splnění zákonem daných podmínek, není konkrétní čin od svého počátku protiprávní a trestný.

K okolnostem vylučujícím protiprávnost je nutné přistupovat s určitou mírou zdrženlivosti, vzhledem k tomu, že ospravedlňují osoby k odstraňování vzniklého nebezpečí bez obav z trestního postihu. Tím ale mnohdy dochází k zásahu do základních práv třetích osob. Při jejich výkladu je proto zásadní stavět se odpovědně nejen k obsahu jednotlivých podmínek, ale především k posuzování jejich splnění.

S ohledem na to, že je při tomto posuzování zohledňována jedinečnost konkrétních situací a specifické postavení pachatelů činů jinak trestných, není vždy snadné rozhodnout, zda byly či nebyly podmínky splněny. I to vede ke vzniku rozličného množství otázek, na které se odborníci v rámci rozsáhlých diskusí snaží nalézt odpovědi. Práce si tak dává za cíl některé z těchto otázek přiblížit a zamyslet se nad jejich možným řešením. K naplnění cíle práce je použita analytická metoda, s prvky metody filozofické a komparativní.

V první řadě se práce zabývá krajní nouzí, kde dospívá k závěru, že přestože je třeba pro aplikaci tohoto institutu splnit podmínku subsidiarity, nelze po jednotlivých osobách požadovat, aby volily nejméně škodlivou alternativu jednání. Zároveň může v některých případech krajní nouze svědčit i původci, který nebezpečí vyvolal, respektive provokatérovi krajní nouze. V závěru této kapitoly pak práce rozebírá podmínku proporcionality a pravidla pro prioritizaci pacientů ve zdravotnictví.

Posléze je prostor věnován nutné obraně. Práce především rozebírá povahu odvráceného útoku, který nejen že nemusí být kryt úmyslným zaviněním, lze připustit i jeho nezaviněné spáchání. Proto je možné uplatnit právo na nutnou obranu i proti osobě trestně neodpovědné, například proti dítěti či duševně nemocnému, nepřičetnému člověku. Útok může mít i formu opomenutí či déletrvajících psychického nátlaku. Nutná obrana tak při

splnění podmínek svědčí i ženě, která usmrtí svého manžela z důvodu dlouhodobého psychického týrání. Rovněž může být nutná obrana aplikována i v případě ochrany majetkových zájmů. Při splnění konkrétních podmínek lze v rámci nutné obrany připustit i preventivní užití automatizovaných zbraňových systémů.

V následující kapitole se práce soustředí na svolení poškozeného. Za pomoci srovnávacích kazuistik zkoumá, proč je vhodnější vzhledem ke způsobilosti udělit svolení použít zásady o přičetnosti dle trestního práva a proč je možné udělit svolení i prostřednictvím zástupce. Dále práce rozebírá případy, kdy má pacient svobodu autonomie vůle a kdy může rozhodovat o své osobní integritě v rámci poskytování zdravotních služeb. V tomto ohledu se práce zaměřuje na kontroverzní téma práv rodiček na postup *non lege artis* během porodu.

V kapitole o přípustném riziku se práce zabývá otázkou, jak z hlediska odpovědnosti posuzovat zranění vzniklá při sportu. Byť má teorie svolení poškozeného mnoho zastánců, konformitě právního řádu vyhovuje spíše teorie přípustného rizika, jelikož je výkon sportu druhem společensky prospěšné činnosti. Ani tato teorie však není dostatečně přiléhavá, když ji nelze aplikovat v případě amatérských sportovců. U těch přichází v úvahu například aplikace dovolené činnosti, jakožto speciální okolnosti vylučujících protiprávnost.

KLÍČOVÁ SLOVA

krajní nouze, nutná obrana, svolení poškozeného, přípustné riziko